

STATSRÅDETS
SVENSKA
SPRÅKNÄMND

Språkråd

Juridik för tolkar och översättare	3
Svensk service under Aaltos vingar	5
Ny FPA-ordlista	7
Slaftips	8
Avgift eller premie?.....	9
Nätverket för ministeriernas språkexperter 10 år ..	10
Minoritets- och språkpolitik i Kina	12
På nya platser	15

Statsrådets svenska språknämnd finns på adressen

www.vnk.fi/spraknamnden

På webbplatsen finns information om nämnden och om dess verksamhet och sammansättning. Där hittar du också alla nummer av Språkråd i pdf-format från och med Språkråd 1/2001. På webbplatsen finns dessutom nämndens rekommendationer, handboken Svenskt lagspråk i Finland (Slaf) och mallar och ordlistor.

Frågor och initiativ till Statsrådets svenska språknämnd

kan sändas per e-post.

I principiella frågor som gäller svenskt lag- och förvaltningsspråk i Finland kan nämnden även konsulteras muntligen via sekreteraren, tfn (09) 1602 2377.

Prenumerationer på Språkråd, adressändringar och annulleringar:
per e-post, fax eller post. Se kontaktinformation nedan.

Språkråd distribueras i tryckt form per post och i pdf-format per e-post.
Språkråd sänds gratis till beställaren.

Redaktör: Susanna Karjalainen

Ombrytning: Anja Järvinen

Kopiering: Statsrådets kansli, upplaga 1 340 ex

Kontaktinformation:

Statsrådets svenska språknämnd

Statsrådets translatorsbyrå

PB 23, 00023 STATSRÅDET

spraknamnden@vnk.fi

Tfn sekreteraren (09) 1602 2377, fax (09) 1602 2088

JURIDIK FÖR TOLKAR OCH ÖVERSÄTTARE

Vilka är egentligen de juridiska principerna bakom de texter som författningsöversättarna dagligen arbetar med? Solveig Forsbacka tog reda på saken under en kurs i juridik för tolkar och översättare vid Stockholms universitet. Solveig översätter lag- och författningstexter som lagstiftningssekreterare vid lagberedningsavdelningen på justitieministeriet.

Under vårterminen 2009 deltog jag i kursen **Juridik för tolkar och översättare** vid Stockholms universitet, Tolk- och översättarinstitutet. Kursen hölls under perioden den 27 januari till den 26 maj 2009. Kursen ordnas inte varje år utan hade senast hållits 2007 och då visat sig vara väldigt populär. Platsen för kursen var Stockholms universitets lokaler på Campusområdet Frescati.

Antagningskrav till kursen var förutom grundläggande behörighet för högskolestudier även särskild behörighet, antingen yrkesverksamhet som tolk eller översättare eller genomgången tolk- eller översättarutbildning eller studier vid sådan utbildning. Kursen omfattade 15 högskolepoäng.

Kursen **syfte** var att ge studenten förståelse för centrala juridiska begrepp och principer i rättssystemet samt förståelse för vilka sammanhang de används i. Studenterna skulle lära sig hantera den juridiska metodiken som ett verktyg som de sedan kan använda i sin yrkesverksamhet.

Kursen var omfattande och innehöll följande moment:

- rättssystemets allmänna grunder och juridikens systematik
- praktisk juridisk metod
- EG-rättens grunder
- civilrättens grunder; förmögenhetsrätt, särskilt avtal och köp
- skadeståndsrättens grunder
- det arbetsrättsliga systemets grundelement
- familjerättens grunder
- straffrättens struktur och principer
- processrättens struktur och principer.

Ambitionsnivån är hög och meningen är att studenten efter avslutad kurs ska

- ha kännedom om det svenska rättssystemet
- ha kännedom om den juridiska metoden

Solveig Forsbacka, lagstiftningssekreterare vid justitieministeriet

- kunna självständigt identifiera och analysera centrala civilrättsliga och offentligrättsliga problem
- kunna muntligen och skriftligen presentera rättsliga lösningar på enklare juridiska problem.

Undervisningen bestod av både teoretiska och praktiska moment i form av föreläsningar, seminarier och övningar. Föreläsare på kursen var jur. dr Catharina Sitte Durling från det svenska justitiedepartementet och arbetsrättsjuristen Carl Durling.

Den praktiska delen behandlade juridiskt arbetsmaterial som t.ex. författningstext, förarbeten, rättsfall, doktrin, EU:s dokumentation och juridisk översättning. Databassökning ingick som ett moment i undervisningen.

Undervisningen bestod av föreläsningar och gruppövningar. Det var mycket självstudier av kurslitteratur och praktiska juridiska övningar som man skulle förbereda hemma. Genom att lösa rättsfall blev vi bekanta med juridikens metodik och fick möjlighet att fördjupa oss i de centrala lagarna inom de olika rättsområden som behandlades under kursen. Vi tog också upp autentiska rättsfall både i den nationella rätten och inom EU och tittade på hur de rent konkret hade avgjorts. Det var intressant att följa processen från början till slut och se hur rätten motiverade sitt beslut i de enskilda fallen och hur man tillämpade lagar och andra rättskällor. Perspektivet var således det juridiska, men även terminologiska frågor kom naturligt nog upp i undervisningen. Det var många livliga diskussioner och inlägg under föreläsningarna. Kursen avslutades med en omfattande skriftlig tentamen, som innehöll frågor och uppgifter från alla de olika rättsområden som hade behandlats. Tentamensfrågorna gick ut på att definiera juridiska termer och att lösa rättsfall genom att tillämpa lagboken, motivera och ange lagrum. Det var m.a.o. verklig hjärngymnastik!

Kursdeltagarna hade mycket olika bakgrund. Deltagarna var genomgående mycket kompetenta och många hade stor erfarenhet av översättning. Vi var kring 40 som deltog i kursen, i åldern drygt 20 till drygt 60 år. Bland deltagarna fanns både yrkesverksamma tolkar och översättare och studerande. Kursen var språkneutral, med svenska som den gemensamma nämnaren. Många språk var företrädde, bl.a. tyska, ryska, italienska, estniska, arabiska och engelska. Det fanns också en del som talade utomeuropeiska språk. Det var m.a.o. en spännande blandning av olika språk och kulturer. En stor behållning var de intressanta diskussioner som fördes under kursen, eftersom många av deltagarna arbetade som rättstolkar eller översättare av juridiska texter och genom sitt arbete kände till olika länders rättssystem. Det blev klart att översättningen av juridiska texter är komplicerad och att det krävs ingående kunskaper om rättssystemet i de språkmiljöer där man arbetar.

Kursen gav en utmärkt möjlighet att kombinera studier i juridik på svenska med språkbad i en svensk miljö. Som finlandssvensk gläds man åt att självklart kunna använda sitt modersmål i alla sammanhang och att se och höra svenska omkring sig hela tiden. Det var också en stor behållning att dagligen ha tillgång till hela det enorma kulturutbudet i Stockholm, svenska dagstidningar och litteratur. Som medlem av Stockholms universitets studentkår får man olika förmåner, bl.a. rabatter på tidningsprenumerationer och möjlighet att delta i de olika evenemang som kåren ordnar. Vid universitetet hålls det också seminarier och föreläsningar som är öppna för alla, och det är en inspirerande miljö att vistas i med många möjligheter som det är värt att ta till vara.

Kursen var ett bra tillfälle att studera det svenska rättssystemet och den svenska lagstiftningen, som ju är viktig att känna till för den som översätter lagtexter till svenska i Finland. Förhoppningsvis syns resultat i framtiden i form av en större överensstämmelse med lagtexter i Sverige! Det var också givande att träffa kolleger i Sverige och utbyta erfarenheter med dem.

Stockholms universitet är stort och bra och har en massa att erbjuda. För den som vill fördjupa sig i något annat specialområde finns det goda möjligheter att göra det på relativt nära håll. Det lönar sig att bekanta sig med det övriga kursutbudet vid Stockholms universitet, där det förutom kurser i juridik ordnas också en hel del andra kurser i olika ämnen.

Jag tycker att kursen var en mycket bra erfarenhet. Kursen och, inte minst, vistelsen i Stockholm gav mig en ovärderlig ny dimension till mitt arbete och öppnade ögonen för de stora sammanhangen. Jag kan varmt rekommendera för var och en som arbetar med översättning att göra något liknande!

 Solveig Forsbacka
lagstiftningssekreterare, justitieministeriet

SVENSK SERVICE UNDER AALTOS VINGAR

Folkpensionsanstalten är aktuell med ny övertranslator och en ny ordlista. Språkråds redaktör fick bekanta sig med översättarna och deras arbete i FPA-huset på Nordenskiöldsgatan i Helsingfors.

Folkpensionsanstaltens översättargrupp. Övre raden, från vänster: Bror-Erik Juthman, Harri Lipiäinen, Berit Rosqvist, Johanna Blom, Annika Cavinus, Jens Engberg. Nedre raden, från vänster: Carola Grönholm, Viveka Nähls-Heinonen, Marie Ingman, Janina Gröndahl. Bild: Nana Uitto.

Varje år skickar Folkpensionsanstalten ut 16 000 000 brev. Av dem är 12 000 000 beslut, och en del av dem skickas till svenskspråkiga kunder. För översättningen av de svenska besluten svarar nio översättare i FPA-huset i Helsingfors och en som översätter på distans i Vasa. Översättargruppen finns vid Folkpensionsanstaltens administrativa avdelning, som är en stabsenhet för generaldirektören.

– Besluten är bara en del av det vi översätter. Vi står för så gott som allt material som Folkpensionsanstalten behöver på svenska och engelska, och delvis även på tyska. Översättningar till och från andra språk sköts genom upphandling. Vi översätter anvisningar, fraser, blanketter, statistik, forskningsmaterial, webbmaterial, material för elektroniska tjänster, avtal, skuldebrev osv., berättar övertranslator **Carola Grönholm**, som efterträdde **Marianne Bruhn-Mettälä** som chef för Folkpensionsanstaltens översättargrupp den 1 september i år.

Grönholm har ett förflutet som translator i Lojo stad, där hon byggde upp verksamheten som den första och enda översättaren. Numera har Lojo

stad två översättare, varav den ena är stationerad i Åbo.

– Före det jobbade jag ca 13 år på Statistikcentralen och jag har också hunnit med ett par år på Forskningscentralen för de inhemska språken. Men sedan tiden som byråsekreterare och vikarierande forskare på Focis är det här faktiskt den första arbetsplatsen där jag får tala svenska hela dagen! konstaterar Grönholm.

Elektroniska hjälpmedel till stor nytta

Den absolut största delen av FPA:s texter översätts med hjälp av översättningsminnet Trados. En stor del av texterna omarbetas med jämna mellanrum, och då kan man dra nytta av tidigare översättningar. Texter som gäller indrivningsärenden kommer däremot ofta till översättning i pdf-format eller i skannad form, och då hjälper inte översättningsminnet.

– Vi har också en sekreterarbefattning som nu är vakant, men den hoppas vi kunna ombilda till

en befattning för en översättarassistent. Vi har en hel del material som översatts externt och som borde föras in i översättningsminnet, och så har vi en intern ordlista som borde uppdateras och föras in i Multiterm. Det skulle också spara mycket tid för översättarna om vi hade en assistent som kunde reda ut termer och andra frågor med sakkunniga och uppdragsgivare, medan översättarna fortsätter med sina texter, påpekar Grönholm.

FPA:s "frasautomat" ska bli smidigare

På grund av de snabba genomloppstiderna för beslut som ska skickas ut har Folkpensionsanstalten ett automatiskt system med färdiga fraser som plockas ihop till ett brev. Systemet är ganska stelt, och den som sammanställer brevet kan i regel inte själv bearbeta fraserna. Därför saknas sambandsmarkörer helt och texten består egentligen av fraser som är radade efter varandra. Men från och med nästa år ser man över systemet för att åstadkomma bättre brev- och beslutstexter. Bland annat finns det hopp om att ny arkitektur ska göra systemet smidigare, så att texten kan bearbetas av handläggaren.

– Det här emotses både på finskt och svenskt håll, och sedan blir det förhoppningsvis möjligt att använda klarspråk i praktiken, säger Grönholm. Hon berättar att översättarna gärna vill tillämpa klarspråksprinciperna, men att det kan vara svårt ibland eftersom texterna ofta är bundna bland annat till lagar och förordningar, vilket innebär en del begränsningar.

– Vårt rättesnöre är svenskan i Sverige; ju mindre vi fjärrar oss från den, dess bättre. När sammanhanget medger det försöker vi skriva informellt men sakligt, men bland finlandssvenskar upplevs det sverigesvenska tilltalet med väldigt mycket "du" ibland som alltför glättigt, menar Grönholm.

Inspirerande arbetsmiljö

FPA-huset på Nordenskiöldsgatan ritades av Alvar Aalto på 1950-talet, och det anses höra till arkitektens fem förnämsta verk. Översättarna **Viveka Nähls-Heinonen** och **Berit Rosqvist** visar runt i byggnaden och är uppenbart stolta över "sitt" hus. Det mesta av möbler och armaturer bär Aaltos signatur, och hela huset andas luft och rymd. I FPA-hallen, där fotot på översättarna är taget, fanns ursprungligen den första FPA-byrån i landet. Interiörer finns bevarade på sina ställen, bland annat ett kundbetjäningsskåp med skrivmaskin, räkneapparat och askkopp.

– Vi får många turister som vill fotografera framför allt de runda takfönstren, berättar Nähls-Heinonen. Biblioteket har en intressant fördjupning i mitten, och Berit Rosqvist berättar att den väckte stor indignation när huset byggdes.

– Man tyckte det var upprörande att ha en simbassäng i en sådan offentlig byggnad! skrattar hon.

Samarbete önskas

Översättarna på Folkpensionsanstalten skulle gärna nätverka med andra inom socialförsäkringsbranschen, t.ex. genom ett e-postnätverk.

– FPA är ju en väldigt central myndighet och vi har mångårig erfarenhet av branschen. Det är fritt fram att ringa oss och diskutera centrala begrepp och termer, hälsar **Bror-Erik Juthman**, som varit anställd hos FPA i 30 år.

 Susanna Karjalainen
translator, statsrådets translatorsbyrå

NY FPA-ORDLISTA

En ny ordlista med centrala FPA-termer och andra termer inom socialförsäkringsbranschen har publicerats och finns tillgänglig på Internet.

Ordlistan färdigställs etappvis och innehåller för närvarande ca 300 termposter och begreppsdiagram som tagits fram i samarbete med sakkunniga vid FPA:s förmånsavdelningar. Svenska term motsvarigheter finns angivna, och svenska definitioner och anmärkningar kommer att finnas tillgängliga nästa år.

Behovet av en enhetlig terminologi inom FPA:s sakkunnigområde blev aktuellt 2006 i och med beredningen av lagen om elektronisk behandling av klientuppgifter inom social- och hälsovården med avsikt att ta fram ett nationellt hälso- och sjukvårdsarkiv (KanTa) och en elektronisk patientjournal. Tanken är att hälso- och sjukvårdsorganisationer (t.ex. hälsovårdscentraler och privata läkarstationer) ska ha tillgång till ett centraliserat elektroniskt patientdataarkiv och vårduppgifter över organisationsgränserna. För att informationen ska vara enhetlig och tolkas lika i alla organisationer behövs en enhetlig terminologi.

– Enhetliga termer och definitioner underlättar också processen när man ansöker om ersättning med stöd av ett läkarutlåtande. Om läkarna använder samma termer och termdefinitioner i läkarutlåtandena som handläggarna använder vid handläggningen, kan man eliminera onödiga utredningar och remissrundor, förklarar **Berit Rosqvist**, som tillsammans med **Johanna Blom** och tidigare övertranslatoren **Marianne Bruhn-Mettälä** har varit med och utarbetat ordlistan.

Projektet inleddes 2006, och 2007 kom Terminologicentralen TSK med i projektet. **Carita Bjön**, ansvarig informatiker vid FPA:s forskningsavdelning, har lett projektet vid FPA, och för den terminologiska expertisen svarar terminologen **Sirpa Suhonen** vid Terminologicentralen TSK. Svensköversättarna har granskat termer och definitioner och avgjort vilka svenska termer som ska rekommenderas.

– Det har inte alla gånger varit lätt att avgöra vilka termer vi ska rekommendera, särskilt om det har varit termer som inte används enbart inom FPA. Den terminologi som används i Sverige är naturligtvis vårt rättesnöre, men här i Finland är vi i hög grad bundna av vår egen lagstiftning och de termer som används i den, konstaterar Berit Rosqvist. Definitioner och anmärkningar översätts av **Heidi Rustanius**, och denna del av ordlistan kommer att finnas tillgänglig i början av 2011.

Ordlistan "FPA-termer" finns tillgänglig på Internet på adresserna
<http://www.kela.fi/in/internet/svenska.nsf/NET/020610105311AK?OpenDocument> och
<http://www.tsk.fi/tepa/>.

Det nationella hälso- och sjukvårdsarkivet KanTa finns på adressen
<https://www.kanta.fi/web/sv/nationella-halso-och-sjukvardsarkivet>.

SLAFTIPS

Som ett sätt att lyfta fram matnyttiga ord, uttryck och regler i handboken Svenskt lagspråk i Finland, Slaf (Föreskrifter, anvisningar och rekommendationer från statsrådets kansli 1/2010) inleder Språkråd en ny artikelserie, Slaftips. Vi börjar med några plock i ordlistan.

I slutet av Slaf finns en omfattande finsk-svensk ordlista. Några exempel:

Alemmanasteinen

alemmanasteinen säädös = *en författning på lägre nivå*

lakia alemmanasteinen normi = *en norm på lägre nivå än lag*

Kommentar:

Alemmanasteinen används också i andra sammanhang, t.ex. **alemman asteen/asteinen tieverkko**.

Det kan översättas med *det sekundära vägnätet* eller *det sekundära och tertiära vägnätet* (*SoT-nätet*).

Alueellistaa

I betydelsen 'flytta ut offentliga verksamheter och arbetstillfällen från huvudstaden eller något annat centrum' kan **alueellistaa** översättas med *utlokalisera, flytta ut, omlokalisera, flytta (siirtää)* eller *decentralisera (hajauttaa, hajasijoittaa)*, beroende på sammanhanget. När det är fråga om omorganisering av verksamheter med avseende på regioner passar det ibland också med *regionalisera*.

Asianmukainen

Behörig (i behörigt skick), behövlig, som behövs, som sig bör, tillbörlig, riktig, korrekt, lämplig, saklig, ändamålsenlig, motiverad, giltig m.fl. Använd inte "sakenlig", "erforderlig" eller "vederbörlig".

ilman asianmukaista matkalippua matkustava = *den som reser utan giltig biljett*

Edellyttää, edellytys

När det gäller något man utgår från som givet eller omständigheter som utgör en nödvändig grund för något kan man använda *förutsätta; förutsättning*. Är det däremot fråga om i förväg uppställda krav eller önskemål passar det bättre med t.ex. *kräva, som krävs, som fordras, som avses, som behövs, som är motiverat; krav, villkor, kriterier*.

toiminta, joka edellyttää lupaa = *verksamhet som kräver tillstånd, verksamhet där det krävs/behövs tillstånd*. Se även **Luvanvarainen**.

lisäksi edellytetään, että = *dessutom krävs det att, dessutom ska; en förutsättning/ett villkor är dessutom att*

Slaf finns tillgänglig på Internet
via Statsrådets svenska språknämnds webbplats på adressen
<http://www.vnk.fi/spraknamnden>

AVGIFT ELLER PREMIE?

Vad heter "maksu" på svenska i socialförsäkringssammanhang? Pia Hansson, översättningschef vid Pensionsskyddscentralen, reder ut begreppen.

Lagen om pension för arbetstagare

Många översättare inom socialförsäkringsbranschen har länge ansett att ordet **maksu** i socialförsäkringssammanhang borde motsvaras av *avgift* på svenska, såsom i Sverige. I vår lagstiftning kallas dock många socialförsäkringsavgifter för *premier*.

I lagen om pension för arbetstagare (ArPL), som trädde i kraft 2007, talar man endast om *avgifter*. I den gamla lagen, APL, förekom båda termerna. Enligt den skulle arbetsgivaren betala in hela *arbetspensionspremien*, som bestod av *arbetsgivarens premie* och *arbetstagarens avgift*. På finska kallades både *premien* och *avgiften* för **maksu**.

När den nya lagen om pension för arbetstagare (ArPL) skrevs, ville man avskaffa skillnaden i den svenska texten. Delvis var orsaken praktisk – det är onödigt krångligt att använda två termer på svenska, när det i den finska texten endast finns en.

Dessutom ville lagberedarna betona att pensionerna finansieras gemensamt. Både arbetstagaren och arbetsgivaren betalar en avgift, även om arbetstagarens avgift utgör en mindre del av den sammanlagda avgiften och arbetsgivaren fortfarande tar ut arbetstagarens avgift från lönen och betalar in båda avgifterna till pensionsanstalten.

Inom arbetspensionsbolagen framfördes önskemål om att man i stället skulle använda *premie* hela vägen. Det är inte svårt att argumentera för det heller. I Finland finns arbetspensionsförsäkringarna inom den privata sektorn till största delen hos privata försäkringsbolag. *Premie* passar naturligt in i deras terminologi. Den försäkringstekniska termen **maksutulo** motsvaras av *premieinkomst* på svenska. Den termen används fortfarande, eftersom den är vedertagen inom försäkringsbranschen.

Ordet *avgift* togs ändå in i lagen. Det är begripligt och entydigt, vilket *premie* inte är. Ett exempel från APL-tiden: **'Työeläkemaksut on maksettava**

myös tulospalkkioista.' Arbetspensionspremier ska betalas även för resultatpremier?

En annan sak är att ordet **työeläkemaksu** i ett ganska sent skede i beredningen förlängdes till **työeläkevakuutusmaksu**, som sedan blev *arbetspensionsförsäkringsavgift* på svenska. I mindre formella texter får det ofta bli *arbetspensionsavgift* eller *pensionsavgift*, för korthetens skull.

De andra lagarna då?

Enligt sjukförsäkringslagen betalar den försäkrade *sjukförsäkringspremier* medan arbetsgivaren betalar *sjukförsäkringsavgifter* – precis tvärtom jämfört med den tidigare lagen om pension för arbetstagare (APL). Den försäkrades premie består av en *dagpenningsspremie* och en *sjukvårdsspremie*. Arbetsgivaren betalar sjukförsäkringsavgiften i form av *arbetsgivarens socialskyddsavgift*, står det i lagen.

Enligt lagen om finansiering av arbetslöshetsförmåner betalar både arbetsgivare och arbetstagare *arbetslöshetsförsäkringspremier*.

Arbetsgivaren ska också försäkra sina anställda mot arbetsolycksfall. Enligt lagen om olycksfallsförsäkring betalas *premier*. Det kan motiveras med att den lagstadgade olycksfallsförsäkringen i Finland sköts av skadeförsäkringsbolag.

Det vore praktiskt och läsarvänligt att tala om *avgifter* inom hela socialförsäkringen, åtminstone om de belopp som löntagarna själva ska betala. I dagens läge verkar ordet *premie* ändå vara vanligare i lagstiftningen, även om *avgift* vinner terräng i texter där paragrafer inte behöver återges ordagrant. I informativa texter om socialförsäkring kan man åtminstone tala om *försäkringsavgifter*, inte "försäkringsavgifter och försäkringspremier". Läsaren borde inte behöva fundera på en skillnad som inte finns.

 Pia Hansson
översättningschef, Pensionsskyddscentralen

NÄTVERKET FÖR MINISTERIERNAS SPRÅKEXPERTER 10 ÅR

I september samlades ministerieöversättarna för att fira att det har förflutit 10 år sedan de beslutade gå samman i ett nätverk. En av initiativtagarna till nätverket, övertranslator Taru Virtanen vid statsrådets translatorsbyrå, sammanfattade resultaten av nätverkets samarbete när hon öppnade jubileumsseminariet. Nätverket har blivit en stark länk mellan översättarna vid de olika ministerierna och samarbetet har varit framgångsrikt. Material av olika slag har sammanställts. Översättarna har deltagit i kurser och seminarier. Dessutom har nätverket knutit kontakter med översättarna vid verk som är underställda ministerierna och även med statliga översättare i andra europeiska länder.

Taru Virtanen, övertranslator vid statsrådets translatorsbyrå, språktjänsten. Bild: Simo Kankkunen.

Samarbetet mellan ministerieöversättarna kom i gång 1999 efter Finlands första ordförandeperiod i EU, och därför kom också frågor som gällde ordförandeperiodens översättningar genast in i bilden. Nästa gång det var aktuellt för Finland att vara EU-ordförandeland förberedde sig några av nätverkets medlemmar genom samarbete med översättarna i Österrike, som var ordförandeland före Finland. Efter Finlands ordförandeperiod ordnade nätverksmedlemmarna ett seminarium om översättningsrutinerna för översättarna i det följande ordförandelandet Slovenien och lämnade över sitt material med listor över ord och fraser. På samma sätt samarbetade man också med översättare i Sverige och Tjeckien inför dessa länders ordförandeskap.

Specifika och allmänna frågor på agendan

Nätverket har en enkel organisation. Det sammanträder med ca 2 månaders intervall turvis vid de olika ministerierna. Syftet är att samarbeta i frågor som gäller översättningsverksamheten vid ministerierna, terminologi och aktuella frågor som gäller översättningsbranschen. Hos de europeiska kollegerna har nätverkets enkla organisation väckt stort intresse och inspirerat dem till att skapa egna nätverk.

Nätverket utser inom sig smågrupper som samarbetar kring olika gemensamma frågor. Eftersom ministerieöversättarna i nätverket översätter till olika språk samarbetar de också språkvis i smågrupper. Engelsköversättarna har börjat arbeta för klarare förvaltningsspråk på finskt håll. Med termerna och fraserna i Slafs ordlista som modell uppdaterar de också en författningsordlista från finska till engelska. Även svensköversättarna i nätverket ordnar möten som gäller svenska språkfrågor.

Genom nätverkssamarbetet har översättarna kommit i närmare kontakt med varandra. Vid många ministerier är översättarna få och ibland bara en per språk. Nätverket ger dem då en möjlighet att överväga språkfrågor, termer och nya begrepp med kolleger.

Under årens lopp har nätverket blivit ett forum för frågor som är gemensamma för översättarna vid alla ministerier. När frågan om upphandling av översättningar blev aktuell arbetade ministerieöversättarna bl.a. för att översättningarnas kvalitet skulle ingå som kriterium i upphandlingsreglerna. I våras när regeringspropositionen om omläggning av översättningsverksamheten inom statsförvaltningen var aktuell sammanställde

ministerieöversättarna ett utlåtande om lagförslaget.

Livslångt lärande

Fortbildning ligger alltid översättarna varmt om hjärtat. För att samla erfarenhet om statlig översättningsverksamhet har nätverket gjort studiebesök hos översättare, terminologer och språkkonsulter i grannländerna. Översättarna har besökt ministerier i de nordiska länderna, Estland och Lettland samt EU:s institutioner. Syftet har varit att samla och utbyta erfarenheter och material. Översättarna har fått höra hur översättningsverksamheten och terminsamlingen är organiserade, och vilka språkverktyg, t.ex. översättningsminnen och taligenkänningsprogram, som används.

Nätverket har ordnat fortbildning som seminarier för olika språk. Möjligheten att ordna seminarier som behandlar språkfrågor inom statsförvaltningen har varit viktig för ministerieöversättarna, som arbetar inom en specifik sektor.

Översättningsverksamhet med genomslagskraft

Nätverket för ministeriernas språkexperter har utvecklats i sina former och visat sin styrka som ett forum för samarbete om frågor språkvis och frågor som gäller översättningsverksamheten i statsförvaltningen i stort. Regelbundna rapporter om senaste nytt från yrkeskåren publiceras i en spalt i Finlands översättar- och tolkförbunds tidning Kääntäjä-Översättaren.

Nätverkets verksamhet syns utåt och det har översättarna fått bekräftelse på. Översättarnas fackliga organisation KAJ tilldelade nätverket för ministeriernas språkexperter ett stipendium som erkänsla för en aktiv och initiativrik verksamhet för att utveckla översättningsverksamheten inom statsförvaltningen.

Vid översättarnätverkets jubileumsseminarium ställde Finlands översättar- och tolkförbunds ordförande Liisa Laakso-Tammisto frågan om det inom ministerierna finns andra yrkeskategorier med samma sakkunnigstatus som översättarnas som lika aktivt samarbetar i nätverk. Hon framhöll också betydelsen av att den s.k. tysta kunskapen, som översättarna samlat under årens lopp, har sammanställts till ordlistor och andra publikationer som bl.a. har lagts ut på webben.

Nätverkets arbete har genomslagskraft i samhället i och med att översättarna samarbetar för ett enhetligt författningsspråk och samordnad terminologi. Ledstjärnan i arbetet är ett tydligt och begripligt språk. Detta klarspråk, som för medborgarna är lätt att förstå, är ett starkt stöd för den demokratiska förvaltningen, sade Laakso-Tammisto.

 Gunilla Garoff
translator, statsrådets translatorsbyrå

Nätverket för ministeriernas språkexperter omfattar alla ministerier med sammanlagt ca 70 översättare, tolkar och terminologer. De viktigaste språken är finska, svenska, engelska, ryska, franska och tyska.

GRATTIS!

*Språkråd gratulerar lagstiftningsrådet
Henrik Bruun och översättaren
Ann-Marie Wikström, som förlänades
Folktingets förtjänstmedalj vid Folktingets
Svenska dagen-mottagning i Helsingfors
den 5 november 2010.*

MINORITETS- OCH SPRÅKPOLITIK I KINA

En grupp finländare med intresse för språkliga rättigheter reste i maj 2010 till Kina för att få veta hur minoritetsskyddet – och i synnerhet språkpolitiken – ser ut i ett av världens största länder. Som värd stod den kinesiska Folkkongressens utskott för etniska angelägenheter, som ansvarar för lagstiftningen gällande minoriteter. Gruppen hade också förmånen att träffa bland annat regeringens minoritetskommitté och representanter för det autonoma parlamentet i Inre Mongoliet.

Kina var en fascinerande och imponerande upplevelse: mötet med den urgamla kulturen, bland annat templet och dinosauriefyndet, fick västvärlden att verka ung. Den ekonomiska tillväxten och produktionen fick också västvärlden att verka liten och nästan marginell – vi står inte i centrum av världens händelser, även om man ur europeiskt perspektiv ofta tror det.

Proportionerna i Kina är enorma. Den ekonomiska expansionen möjliggörs av en gränslös tillgång till arbetskraft, som i sin tur möjliggör en så omfattande produktion att det är svårt att begripa. I Kina möts kapitalism och kommunism: ekonomin växer med 8 % per år och 65 % av exporten kommer från de utländska bolag som etablerat sig i Kina. Av kinesiska börsbolag tillhör dock hela 69 % staten, vilket relativiserar bilden av ett kapitalistiskt Kina.

Ett besök i Kina var också en beklämmande upplevelse. Demokrati verkar vara intressant endast för medelklassen, men i övrigt anses det vara något västligt, som man kan klara sig utan och som inte finns på ledarnas agenda. Tillväxten är visserligen nu enorm, men den växande välfärden når inte alla. Det heter att Kina hinner föråldras innan det någonsin blir ett välfärdssamhälle. Under besöket blev det också klart att ett centralstyrt system enligt kinesisk uppfattning är det enda sättet att hålla ihop en folkmassa som utgör en sjättedel av världens befolkning. Såväl armén som tjänstemannakåren med sina 9 miljoner statstjänstemän är underställda det kommunistiska partiet, och även domstolsväsendet lär fungera utgående från politiska hänsyn.

Kina är mycket toppstyrt, och centraliserad makt gör det möjligt att utöva kontroll. Inom ramen för denna kontroll är det sedan möjligt att tillåta vissa begränsade rättigheter för minoriteter.

Bild: Kristina Wikberg

Minoritetspolitik inom ramen för regional autonomi

Kinas minoritetspolitik är motsägelsefull. Den fungerar på majoritetens villkor och det verkar vara stor skillnad mellan lag och verklighet. Nationell enhet och harmoni – kort sagt samhällsfred – är centrala samhällseliga mål, och gång på gång upprepade våra värdar att det inte finns några motsättningar mellan de etniska grupperna i landet, utan att de alla lever i harmoni med varandra.

Majoriteten av kineserna, över 90 % av befolkningen, hör till gruppen han. Han-kinesernas språk är den kinesiska som populärt kallas mandarin och som är Kinas enda officiella språk. Kineserna betonar gärna att han-kineserna, trots sin majoritetsställning, har status som *erkänd grupp*. Detta verkar visserligen självklart, men är viktigt för att man ska kunna förstå Kinas minoritetspolitik. Till exempel finns det en språklag, men den gäller bara mandarin. Syftet med lagen är att alla ska kunna läsa och skriva mandarin. Däremot finns det ingen lag om minoritetsspråk.

Utöver han-kineser finns det i Kina en stor mängd folkgrupper som hör till olika minoriteter. Landets minoritetspolitik vilar på tre grundpelare. Den första är att alla etniska grupper är likställda. Det finns *55 officiellt erkända minoriteter*, som oftast kallas etniska grupper, oberoende av om de har en gemensam etnisk bakgrund eller inte. Cirka 106 miljoner kineser, alltså 8,6 % av populationen, hör till dessa minoriteter. Till de största

minoriteterna hör mongolerna, tibetanerna och koreanerna.

Trots påståendet om alla gruppers likställdhet är det endast erkända minoriteter som enligt lagstiftningen har vissa minoritetsrättigheter. Det finns emellertid *cirka 800 icke-erkända grupper*, och dessa har, just på grund av avsaknaden av status som erkänd minoritet, inte några som helst minoritetsrättigheter.

Kriterierna för en erkänd minoritet är mycket varierande. Minoriteterna har till exempel inte alltid ett gemensamt språk eller en gemensam religion eller etnisk bakgrund. De har bildats på basis av diverse regionala eller politiska hänsyn och alla utgör därför inte enhetliga grupper som förstår varandra eller delar ett gemensamt arv.

Den andra grundpelaren är den nationella enheten. Enligt grundlagen är Kina en *demokratisk enhetsstat* ("unitary democracy"). Och av det följer att all politik och lagstiftning, också gällande minoriteter, måste vara i samklang med centralmaktens målsättningar. Det betyder att minoriteterna visserligen har autonoma organ, bland annat parlament med lagstiftningsbefogenhet uttryckligen i frågor som gäller minoriteten, men lagstiftningen är alltid underkastad centralmaktens granskning. Den träder alltså inte i kraft om den strider mot den nationella enheten. Minoriteternas lagenliga strävanden att bibehålla och utveckla sina gruppers särdrag kan därför stupa just på att deras mål är att särbehandla minoriteten: alltför stor åtskillnad mellan minoritetsgrupper och majoritetsbefolkningen kan ju leda till mindre nationell enhet. Å andra sidan talade regeringens representanter stolt om Kina som ett mångkulturellt land, där de erkända grupperna är "Kinas 56 blommor" som berikar landet.

Den tredje grundpelaren är gemensam, progressiv tillväxt och välgång för alla grupper. Detta

anses vara möjligt endast om likställdhet och nationell enhet härskar. Lagstiftningen om minoriteter ses mot den här bakgrunden som ett medel som ska bidra till fred och stabilitet i Kina.

Den centrala, övergripande lagen för alla minoriteter är den så kallade autonomilagen. Minoritetsrättigheter över lag, till exempel en viss rätt till undervisning på minoritetsspråk, kan nämligen endast utövas inom ramen för regional autonomi.

Systematiken är följande: för att alla ha minoritetsrättigheter måste man först bli en erkänd minoritet och sedan få ett autonomt område där man får utöva sina rättigheter. Till exempel mongolerna har regional autonomi och därför vissa minoritetsrättigheter i Inre Mongoliet, som är ett autonomt område där mongolerna enligt lagen utövar självstyre. Däremot har en mongol inga minoritetsrättigheter exempelvis i Beijing.

Utgångspunkten för minoritetsautonomi är territorialitet. Tanken är att minoritetsrättigheter finns där en grupp bor tätt ihop. En och samma grupp kan dock ha autonomi på flera områden. Detta gäller till exempel tibetanerna, som har 13 autonoma områden. Denna splittring visar att grupperna inte nödvändigtvis bor på enhetliga områden och försvagar givetvis argumentet för territoriellt bundna rättigheter. Av de 55 erkända minoritetsgrupperna har cirka 40 autonoma områden på någon administrativ nivå.

Synen på minoriteterna varierar. Från centralmaktens sida kunde man ana en smält nedlåtande hållning. Minoritetspolitiken ansågs handla om ett slags stöd för socialt underutvecklade grupper som bor i ekonomiskt underutvecklade randområden. Vid besöket i Inre Mongoliet kunde vi dock märka att mongolerna är mycket stolta över sin långa, rika historia och sin ekonomiska utveckling. Bland annat fick vi besöka ett i tekniskt hänseende

Mongoliska daghemsbarn talar både mongoliska och mandarin. Bild: Kristina Wikberg.

de ultramodernt mejeri, som är det elfte största i världen. Antalet kor och anställda uppgick till hisnande 11 000 respektive 30 000!

Språkförhållanden och språkkunskaper

I Kina talas det totalt 70–80 språk, men sanningen är ändå att Kina som land fungerar på mandarin. Ett gemensamt språk för alla främjar den samhälleliga enhetligheten – och möjliggör givetvis också kontroll. Språkkunskaper i mandarin förutsätts av alla statstjänstemän, också av dem som hör till minoriteter. Ett tema som våra värdar återkom till var hur viktigt det är för barn och ungdomar från minoriteterna att lära sig mandarin. Motiveringen var att de i varje fall flyttar till de stora städerna – i synnerhet till Beijing och Shanghai – och att de där har mycket bättre möjligheter till attraktiva jobb om de kan mandarin. Minoriteterna ska alltså lära sig majoritetens språk, men det är mera sällan som majoriteten lär sig minoritetsspråk. Kunskaper i minoritetsspråk är i princip, men uppenbarligen inte i praktiken, meriterande. Den som arbetar med minoritetsfrågor uppmuntras att lära sig åtminstone ett minoritetsspråk, men inte ens det är obligatoriskt.

Påståendet att Kina fungerar på mandarin kan belysas med erfarenheter från den finska gruppens vistelse i Inre Mongoliet i kontakt med den mongoliska språkminoriteten: Samtal med representanter för den mongoliska minoritetens autonoma parlament tolkades för oss mellan mandarin och engelska, men inte mellan mongoliska och engelska. Samma gällde samtal med föreståndarna för ett daghem för barn som tillhör den mongoliska minoriteten. Egentligen hörde vi ingen mongoliska, men gatuskyltar och andra skyltar var både på mandarin och mongoliska. Språken har olika tecken, och skillnaden var därför synlig även för en som inte förstår språken.

Undervisning i minoritetsspråken tryggas i lag. I de autonoma områdena ordnas tvåspråkig undervisning från och med grundskolan. Det som trots otaliga förfrågningar förblev oklart var om skolspråket är ett minoritetsspråk, eller om undervisningen i huvudsak ges på mandarin och modersmålsundervisning i minoritetsspråk ges. Det senare verkade snarast vara fallet. Bland annat ansåg föreståndarinnan för ett dagis i Inre Mongoliet som uttryckligen fanns till för mongolerna att lärarna också måste kunna mandarin. Orsaken var helt enkelt att de måste kunna tillgo-

dose behoven hos de barn från majoritetsbefolkningen som valt detta dagis.

Universitetsstudier bedrivs i huvudsak på mandarin, även om det också finns universitet för åtminstone mongolminoriteten. Studerande som hör till en minoritetsgrupp får tilläggspoäng vid inträdesprov till de mandarinkinesiska universiteterna. Vårdarna berättade att systemet har utvecklats för att stödja de samhälleligt efterblivna och sårbara minoriteterna. Han-kineserna lär acceptera det utan knorr, eftersom de inser att de har ett så stort försprång i förhållande till minoritetsgrupperna.

Centralmaktens representanter berättade att många föräldrar som hör till en minoritet vill att deras barn ska få alla bästa tänkbara villkor i livet. De väljer därför undervisning på mandarin för sina barn, även om det skulle finnas en skola på det egna språket. För att man ska komma in på toppuniversiteten behövs nämligen mycket goda kunskaper i mandarin och engelska. Våra värdar var oroade över denna trend, som kan leda till att minoritetsspråken dör ut. I samma andetag konstaterades dock att den enda lösningen för minoriteter är att lära sig mandarin, eftersom det annars är mycket svårt att leva i Kina. Lösningen är alltså att de som hör till språkliga minoriteter blir tvåspråkiga.

Avslutande reflektioner

Programmet under vårt besök var varierande och på mycket hög nivå. Våra värdar gjorde också allt för att vi skulle känna oss välkomna. Besöket var därför ytterst givande.

Motsägelserna kring minoritetspolitiken gjorde dock att man lämnade landet förvirrad och också rätt beklämd. För det första är minoriteterna i Kina givetvis stora mätt med europeiska mått. Finns det verkligen inte utrymme för äkta, fungerande minoritetsskydd ens i ett av världens största länder, där majoriteten på inget vis är hotad? För det andra låter argumenten rörande språkpolitiken så bekanta från många länder. Minoriteterna ska inse realiteterna och anpassa sig. De får visserligen lära sig sitt eget språk och använda det sinsemellan – bara de inte kräver några rättigheter i sina kontakter med majoriteten. Är den enda lösningen i en allt mångspråkigare värld faktiskt att minoriteterna lär sig – och byter till – majoritetens språk?

 Paulina Tallroth
regeringsråd, justitieministeriet

PÅ NYA PLATSER

Vem	Var	Varifrån	Tfn
Mats Holmqvist	Undervisnings- och kulturministeriet, till 30.6.2010	Aazet	1607 7009
Carola Grönholm	Folkpensionsanstalten	Lojo stad	020 634 1780
Gunilla Garoff	Statsrådets translatorsbyrå, tillbaka från tjänstledighet	Kommunikationsministeriet	1602 2129
Leila Kalliala	Kommunikationsministeriet	Tillbaka från tjänstledighet	1602 8546
Gun-Britt Tirri	Kommissionens representation i Finland	Europeiska kommissionens generaldirektorat för översättning, Luxemburg	6226 5477

STATSRÅDETS KANSLI